

**Список використаних джерел**

1. **Алексєєнко І. Г.** Реформування форми державного правління в сучасній Україні як відображення взаємодії політичних інститутів / І. Г. Алексєєнко // Гілея. – 2011. – Вип. 44. – Режим доступу : [www.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Gileya/2011\\_44/Gileya44/P13\\_doc.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_44/Gileya44/P13_doc.pdf).
2. **Глотов Б. Б.** Культурно-цивілізаційний вибір українського народу : монографія / Б. Б. Глотов, Д. В. Вітер. – К. : Моноліт, 2009. – 318 с.
3. **Конституція незалежної України** : у 3 кн. / під заг. ред. С. Головатого ; упоряд. С. Головатий, Л. Юзьков. – Кн. I : Документи, коментарі, статті. – К. : Право. Укр. правнича фундація, 1995. – 398 с.
4. **Кульчицький В. С.** Історія держави і права України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – К. : Атіка, 2007. – 320 с.
5. **Орлов А. И.** Принятие решений. Теория и методы разработки управленческих решений : учеб. пособие для вузов / А. И. Орлов. – М. : Март, 2005. – 495 с.
6. **Про визнання** такими, що втратили чинність, указів Президента України щодо організації роботи Кабінету Міністрів України : Указ Президента України від 23 черв. 1994 р. № 336. – Режим доступу : [www.zakon1.rada.gov.ua/laws](http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws).
7. **Про внесення** змін і доповнень до Конституції (Основного Закону) України : Закон України від 12 лют. 1992 р. № 2113 // Відом. Верховної Ради України. – 1992. – № 20. – Ст. 271.
8. **Про внесення** змін до Конституції України : Закон України від 8 груд. 2004 р. № 2222 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 49. – Ст. 3201.
9. **Про державну** владу і місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 18 трав. 1995 р. // Відом. Верховної Ради України. – 1995. – № 18. – Ст. 133.
10. **Про заснування** поста Президента Української РСР і внесення змін та доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки від 5 лип. 1991 р. № 1293 // Відом. Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 33. – Ст. 445.
11. **Про Кабінет** Міністрів України : Закон України від 7 жовт. 2010 р. № 2591 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 79. – Ст. 2792.
12. **Про керівництво** Кабінетом Міністрів України : Указ Президента України від 27 верес. 1993 р. № 383. – Режим доступу : [www.zakon1.rada.gov.ua/laws](http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws).
13. **Про основні** засади організації функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України : Конституційний договір від 8 чер. 1995 р. № 1к/95 // Відом. Верховної Ради України. – 1995. – № 18. – Ст. 133.
14. **Про Представника** Президента України : Закон України від 5 берез. 1992 р. № 2167 // Відом. Верховної Ради України. – 1992. – № 23. – Ст. 335.
15. **Шаповал В. М.** Конституційне право зарубіжних країн.

Академічний курс : підручник / В. М. Шаповал. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 480 с.

16. **Lijphart A.** Patterns of Democracy. Government Forms and Performance in Thirty Six Countries / A. Lijphart. – New Haven, London : Yale University Press, 1999. – 256 p.

*Надійшла до редколегії 19.09.13*

УДК 35

**Ігор ПИСЬМЕННИЙ**

*Національна академія державного управління  
при Президентіві України*

*Дніпропетровський регіональний інститут державного управління*

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ  
СОЦІОСИНЕРГЕТИКИ В ДОСЛІДЖЕННІ ПРОЦЕСІВ  
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ**

**Розкриваються проблеми та перспективи застосування соціосинергетичного підходу до дослідження процесів публічного управління.**

**Ключові слова:** синергетика, соціосинергетичний підхід, публічне управління, суспільний розвиток, соціальні системи.

**Игорь Письменный. Проблемы и перспективы применения социосинергетики в исследовании процессов публичного управления.**

Раскрываются проблемы и перспективы применения социосинергетического подхода к исследованию процессов публичного управления.

Ключевые слова: синергетика, социосинергетический подход, публичное управление, общественное развитие, социальные системы.

**Igor Pysmennyu. Problems and prospects of sociosynergy application in the study of public administration processes**

The problems and perspectives of the sociology and synergetic approach to the study of public administration processes are described.

Key words: synergy, sociology and synergetic approach, public administration, community development, social systems.

Серед сучасних методів наукових досліджень усе більшого значення набуває синергетика, яка, будучи міждисциплінарною наукою, спрямована на виявлення загальних закономірностей самоорганізації та еволюції складних систем будь-якого

походження. Фактично синергетика зробила принциповий внесок у формування концепції самоорганізації світу, розвиток якого може мати полівекторну спрямованість. Саме тому останнім часом набула розвитку тенденція широкого застосування методологічних принципів синергетики до вирішення проблем соціального розвитку та почав використовуватися соціолого-синергетичний підхід до аналізу процесів публічного управління. Зокрема, його активно використовують у своїх працях сучасні вітчизняні та російські дослідники Г. Атаманчук, В. Бакуменко, Е. Безвизонна, Л. Бойко-Бойчук, Т. Бутирська, О. Валевський, Л. Васильєва, О. Волох, В. Дрешпак, В. Єлагін, А. Єршов, В. Карпичев, Ю. Ковбасюк, Б. Колесніков, С. Кравченко, Н. Липовська, В. Мартиненко, А. Михненко, Н. Нижник, В. Олуйко, Т. Пахомова, О. Пухкал, В. Романов, С. Серьогін, Ю. Сурмін, В. Голубь, І. Хожило, І. Черленяк, Ю. Шаров та інші вчені. Водночас для більш ефективного використання цієї досить нової парадигми виникає необхідність формування цілісного уявлення щодо проблем та перспектив застосування соціолого-синергетичного підходу до дослідження процесів публічного управління, що і є метою даної статті.

Соціосинергетичний підхід зумовлений необхідністю об'єднати в єдиний комплекс методологічні принципи соціології та синергетики, що сприяло виникненню соціосинергетики – нового погляду на соціум крізь призму процесів самоорганізації. Предмет соціосинергетики охоплює всі етапи побудови соціальної організації – її виникнення, розвиток, самоускладнення та руйнування, тобто повний цикл еволюції соціальних систем в аспекті їх структурного впорядкування. У соціологічному аспекті ключовою проблемою соціосинергетики є взаємосприяння індивідів і соціальних систем, соціальних організацій, соціальних інститутів, соціальних груп та інших соціальних спільнот. У контексті соціосинергетики теоретична модель соціального розвитку розуміє соціум як цілісність, що еволюціонує, для якої властиві детермінізм і випадковість, стійкість і нестійкість, організація та дезорганізація, взаємопереходи порядку та хаосу на мікро- та макрорівнях [6, с. 160 – 161].

Соціосинергетичний підхід базується на таких концептуальних положеннях. По-перше, суспільство розглядається в органічній єдності з природою, у динаміці коеволюційного розвитку з нею. По-друге, визнається можливість застосування теоретико-методологічних положень синергетики для аналізу суспільних процесів, зокрема закономірностей самоорганізації у відкритих

нелінійних системах та дисипативних процесів, що характеризують механізми кристалізації порядку із хаосу. По-третє, аналіз динамічних станів соціальних систем спирається на принципи нелінійного мислення з використанням біфуркаційних моделей розвитку та відповідних показників. По-четверте, розробляються процедури емпіричної перевірки методами соціології та за допомогою її засобів, перспективних ідей та гіпотез суспільного розвитку, базованих на синергетичному світобаченні та нелінійному мисленні. Соціосинергетичний підхід до розробки соціальних технологій означає використання в діагностиці та прогнозуванні суспільних явищ якісно нових вимірів, коли за основу аналізу беруться показники відкритості або закритості системи, її стабільності або нестійкості, лінійності або нелінійності, переважання в ній порядку або хаосу [13, с. 401].

Крім того, виділяють таке поняття, як «суспільний розвиток», під яким розуміється тип змін у суспільстві, що відзначається переходом суспільних відносин до якісно нового стану. При цьому фахівці дотримуються точки зору, згідно з якою будь-яка навіть кардинальна зміна в суспільстві не обов'язково є кроком до розвитку. Суспільний же розвиток характеризують лише такі зміни, які відповідають інтересам більшості, сприяючи підвищенню якості життя людей і даючи їм змогу впевненіше дивитися в майбутнє [14, с. 75]. На наш погляд, саме в такому «прогресивному» контексті суспільного розвитку слід розглядати вплив публічного управління на процеси суспільної життєдіяльності та самоорганізації.

Якщо розглядати процес самоорганізації суспільного та державного прогресу на основі концептів та фундаментальних образів синергетики, систему публічного управління можна трактувати двояко: як залежну частину (підсистему) суспільної системи та як керівну систему із відповідним рівнем різноманіття. Тобто система публічного управління перебуває в тісному зв'язку з іншими підсистемами завдяки інтенсивному енергоінформаційному обміну в процесі виконання посадовими особами органів влади відповідних функцій та завдань, що робить ці системи взаємозалежними та взаємозумовленими. Взаємопов'язаність і взаємозумовленість цих систем свідчать про суб'єкт-суб'єктний характер управлінського впливу на соціальну реальність. Визнання суб'єктності (аж до індивідуалізації) об'єкта соціального управління визначає потужний самоорганізаційний потенціал як суспільства в цілому, так і окремого індивіда.

За такого розуміння виникає «становлення» такого

самоорганізаційного формату, у якому суб'єктом публічного управління фактично може бути суспільство загалом та кожна особистість окремо як конструктивна частина цілого. Водночас упорядкування суспільних відносин забезпечується організуючою роллю управління, що реалізується шляхом об'єднання, узгодження, регулювання, координації, контролю, а також владно-регулюючими і примусовими заходами системи управління.

Системний підхід в управлінні передбачає, що загальна мета колективу організації є фактором інтеграції окремих цілей кожної особистості. Саме тому ключовим елементом будь-якої соціальної системи управління є людина (особистість), так само як і система публічного управління складається з людських індивідуальностей, кожна з яких сама є складною відкритою системою. У цьому аспекті синергетична парадигма спирається на те, що людина є ланкою універсального та глобального еволюційного процесу, при цьому вона активна та інтерактивна в сітках коеволюціонуючих систем, що розгортаються, в ієрархічних структурах їх організації. Вона – не спостерігач, а співучасник коеволюційного процесу [7]. За такого підходу очевидно, що вся управлінська діяльність має послідовно орієнтуватися на людину та активізацію її творчих можливостей у напрямі самовдосконалення особистих, професійних, моральних, психологічних та інших якостей, що сприятиме формуванню цілісності буття індивіда, реалізації його потенціалу в соціумі та відповідно прогресивному суспільному розвитку.

Фактично прогресивний розвиток того чи іншого об'єкта обумовлений внутрішньою активністю самого об'єкта. Тому в ході еволюції прогресивний розвиток системи публічного управління також відбувається шляхом відповідної самоорганізації її інститутів. Так, лише узгоджена взаємодія всіх гілок влади (як по вертикалі, так і по горизонталі) здатна забезпечити ефективне функціонування системи публічного управління. Те саме можна сказати і про взаємодію центральних і регіональних органів державної влади, а також державного управління та місцевого самоврядування як єдиної системи публічного управління. При цьому слід урахувати, що механізм публічного управління включає три аспекти. По-перше, це сукупність ustalених правил координаційної взаємодії суб'єктів політико-владних відносин, заснованих на співробітництві. По-друге, це володіння відповідними можливостями, ресурсами для вступу суб'єктів у політико-владні відносини. По-третє, політичний механізм публічного управління оцінюється відповідно до взаємодії, процесу розробки, прийняття, реалізації та контролю тих чи інших

конкретних політико-владних рішень [4, с. 70].

З вищевикладеного стає очевидним, що такі складні явища, як публічне управління, доцільно розглядати за допомогою синтезу діалектичних та синергетичних підходів, які дозволяють комплексно охопити процеси та системи об'єктивної реальності з урахуванням їх взаємної зв'язності, нелінійності, відкритості до енергоінформаційного обміну й такої особливої якості, як самоорганізація.

На сучасному етапі стало зрозумілим, що особливим видом розвитку складних систем є процес самоорганізації. Коеволюція філософських, природничих, соціальних, управлінських, соціо-гуманітарних наук зумовила створення певних різних розділів теорії самоорганізації. Із позицій сучасної теорії самоорганізації становлення суцього є становленням нової якості (структур, функцій, процесів) багатокomпонентного суцього. Саме принципове твердження про явну багатокomпонентність суцього відрізняє тези сучасної теорії самоорганізації від тез діалектики Гегеля, проте ніяким чином не заперечуючи їх, а розкриваючи нові механізми, альтернативи та варіанти становлення суцього в процесах самоорганізації.

Аналізуючи світ на основі загальних принципів, які управляють виникненням структур і / або функцій, що самоорганізуються, синергетиці вдалося продемонструвати конструктивну функцію динамічного хаосу, коли виникнення нових макроскопічних структур обумовлено народженням колективних мод під дією флуктуацій, їх конкуренцією та відбором найбільш «пристосованої» моди чи комбінації мод [5, с. 27]. При цьому важливою особливістю синергетичного підходу є те, що випадковості (окремі флуктуації) ураховуються як важливі чинники процесу самоорганізації відкритих систем, особливо в точках їх біфуркації.

З погляду сучасної науки точки біфуркацій визначають той момент соціальної еволюції, коли нестабільність системи стає максимальною і навіть найменші зовнішні впливи можуть кардинально її змінити. Комплекс соціальних альтернатив, який до того був порівняно узгодженим, розгалужується, система опиняється перед вибором різних шляхів, і достеменно передбачити, який саме шлях вона обере, неможливо. За щасливого збігу обставин механізм біфуркації забезпечує перехід системи в стан вищої структурованості, упорядкованості як у просторовому, так і у функціональному сенсі. Підвищується складність системи, вона виявляє новий тип поведінки. А може бути й навпаки – настає

фаза глибокого занепаду, деградації системи. Фактично механізм біфуркації створює проблему вибору, наявність якого є ознакою свободи. Тут усе залежить не тільки від випадкового збігу обставин, а й від соціального досвіду життєдіяльності системи [8, с. 34].

Усе вищезазначене, на нашу думку, не суперечить традиційним законам діалектики, особливо в аспекті випадковості. Діалектика не ігнорує випадковість, а лише по-іншому її тлумачить. З позицій діалектичного пізнання дійсності випадковість є відображенням зовнішніх, нестійких, одиничних зв'язків реальної дійсності як одна з форм прояву реальної необхідності. Скоріше за все випадковість є наслідком необхідності.

Синергетика розглядає випадковість, наприклад у політичному процесі, насамперед як обов'язкову властивість, умову існування та етапного розвитку самого політичного процесу. Про випадковість як обов'язкову характеристику політичного процесу влучно сказав А. Венгеров, що вона є «одією із корисних сфер нового синергетичного бачення політико-правової дійсності, особливо ... актуальною ... зараз... Адже в політиці все буквально парує від зіткнення необхідних та випадкових явищ» [3, с. 58] (переклад наш. – *I. П.*). Тобто синергетика дозволяє обґрунтувати випадкове в політиці як явище, притаманне будь-якій сфері суспільного життя. Такий підхід дозволяє глибше дослідити природу випадковості в політичному процесі, що, безсумнівно, підвищує ефективність використання методології дослідження публічного управління як одного з найважливіших політичних інститутів. Зокрема, можна артикулювати, що для публічного управління одним із першочергових завдань є навчитися управляти «випадковим», що можливо шляхом вивчення «поля» випадковостей, їх аналізу та оцінки. При цьому поряд із випадковими явищами слід враховувати багатоваріантність розвитку соціального середовища, що зумовлює його постійно зростаючу складність під час реалізації цілей управління та формування комплексу відповідних управлінських дій.

Таким чином, закони і категорії синергетики не ігнорують закони і категорії діалектики, а значно доповнюють їх і поширюють можливості пізнання, організації та управління соціальними системами. Наприклад, причинність як стрижневий принцип діалектики у великих самоорганізованих системах уже не може бути зведена до лапласівського детермінізму (хоча такі системи мають обмежену сферу використання причинності), а доповнюється ідеями «вірогідності» і «цільової причинності». Ідея вірогідності визначає поведінку системи з урахуванням стохастичного характеру взаємодій

у підсистемах, а ідея цільової причинності розкриває дії програми саморегуляції, яка забезпечує відтворення самоорганізованої системи, – зазначає В. Степін [12, с. 5].

У цьому аспекті синергетична парадигма, нерозривно пов'язана з уявленням про спектр траєкторій еволюції складних систем, значно розширює образ світу, який не просто існує, а безперервно розвивається за нелінійними законами. За такого підходу постулюється та перевіряється для кожної конкретної ситуації принцип неоднозначності майбутнього, існування моментів нестійкості, пов'язаних із вибором шляхів подальшого розвитку.

Так, теорія залежності від попереднього розвитку передбачає, що в еволюції суспільства чергуються точки біфуркації, коли виникає можливість вибору якісно нових інститутів, іноді визначених випадковими обставинами, та більш чи менш тривалі періоди інституціональної стабільності, коли минуле визначає майбутнє. Відповідно, чим частіше виникають точки біфуркації, тим менша залежність від попереднього розвитку в еволюції даного суспільства або інституту [10, с. 5]. Тому найбільш корисні результати синергетична методологія, на наш погляд, може привнести в процес дослідження суспільних трансформацій (з лат. «перетворення»), тобто зміни політичних, соціально-економічних і культурних засад суспільної життєдіяльності. Концепція трансформації, як правило, пояснює суть суспільних перетворень як поступальний рух від чогось старого, недосконалого, збанкрутілого до нового, омріяного, прогресивного. Поступальність і поступовість цього руху передбачає певний часовий період і певний стан суспільства, що характеризується наявністю та співіснуванням в одному суспільстві в кожний конкретний момент його розвитку елементів старого й нового. Нагромадження цих нових елементів створює «нову» якість та, відповідно, підстави для заяв про успіх у просуванні до «світлого майбутнього» й завершення перехідного стану, – наголошує В. Лещенко [9].

У контексті публічного управління питання фазового переходу виникає як усвідомлення того факту, що використовувані способи державного будівництва в якийсь момент перестають бути успішними. Тоді виникає необхідність їх замінити на інші, які більше відповідають наявному стану справ. Причому одна справа – вибирати один із варіантів у наявному їх наборі, інша – ухвалювати рішення про перехід до якісно нової стратегії дії. У першому випадку (технічна трансформація) визначальною є оцінка найбільш імовірного в даних умовах діяльнісного акту і його наслідків, у другому – необхідність знати і про існування інших варіантів державного будівництва. Реалізація другого

випадку визначає фазовий перехід. Т. Бутирська зазначає, що саме подальший стан системи і є змістом фазового переходу – стан держави після переходу повинен набути нової стійкої форми. Щодо нового стану системи вчена зазначає:

1. У фазовому переході не існує фіксованих об'єктів, тільки потенційні можливості.

2. Фазовий перехід – це майбутній стан держави, можливість переміщуватися з одного місця в просторі або в часі в інше, минаючи будь-яке місце або час між ними (нелінійна траєкторія).

3. Здійснення фазового переходу пов'язане з формуванням подій державним управлінням. Усі події є віртуальними (обіцянками) доти, доки не визначиться вплив їх результату на стан держави [2, с. 398 – 399].

Отже, синергетика як наука, що розглядає переважно процеси переструктурування систем, фактично відкриває і пропонує нові принципи управління, економії та прискорення еволюції. Одним із найважливіших висновків синергетики є те, що завдяки механізмам резонансного збудження є можливість будувати форми соціальної організації не методом сліпого добору, багатократних спроб і помилок, а усвідомлено пришвидшуючи еволюцію [1, с. 59]. Серед основних факторів динамічного розвитку соціосинергетичний підхід визначає: малі впливи, випадкові події, аттрактори, параметри порядку, а також визначальний вплив процесів, що відбуваються на мікрорівні, через субстанції мезорівня на макрорівневу структуру та порядок. У свою чергу, дисипативні фактори є засобом зв'язку та встановлення когерентності поведінки елементів, підсистем та систем світу.

Застосування соціосинергетичного підходу до дослідження процесів публічного управління базується на положенні про суспільство як надскладну, саморегульовану дисипативну систему, що містить як детерміністичні, так і стохастичні елементи. Детерміністичними елементами суспільства є різноманітні соціальні інститути, які мають доступ до влади й завдають організуючого впливу, спрямованого на підтримання стабільності всієї системи. Стохастичні елементи соціальної системи – це окремі особистості, які в процесі їх самореалізації, першоджерелом якої є суперечність між бажаним та існуючим, у певні періоди нестійкості суспільства здатні спричинити зміни на макрорівні.

Рух такої складноорганізованої дисипативної системи до певних стійких станів (аттракторів) визначається її можливостями самоорганізації, якістю управлінської підсистеми, що обирає шлях подальшого розвитку в переломні моменти (точки біфуркації). Саме

за допомогою управління формуються умови для переходу від непередбачуваної поведінки системи за алгоритмом дисипативної структури до спрямування руху системи вздовж бажаного аттрактора, під який підлаштовуються всі елементи цієї динамічної системи. Водночас суб'єкти управління мають урахувати загальні закономірності самоорганізації складних систем, яким не можна нав'язувати шляхи їх розвитку. Можна лише навчитися відповідати їх тенденціям розвитку, виводити системи на ці шляхи. Саме це має бути змістом ефективного управління, фактично в цьому полягає його призначення. За таких умов організаційно-комунікативне середовище публічного управління, яким є суспільство, перетворюється на синергетичну систему. Абсолютизація ж управлінського впливу здатна загальмувати розвиток системи, придушуючи не тільки негативні, але й позитивні імпульси динамічних процесів, що відбуваються. Тому для прогресивної життєдіяльності соціальної системи однаково важливі й управління, і самоорганізація, які є двома сторонами процесу розвитку.

Серед нових ідей і уявлень, які пропонує синергетика для більш повного наукового розуміння процесів трансформації та розвитку, особливого значення мають два відкриття. По-перше, розуміння кооперативних ефектів, що визначають та розкривають механізми відтворення цілісності системи; по-друге, концепція динамічного хаосу, яка розкриває механізми становлення нових рівнів організації, коли випадкові флуктуації в станах нестійкості сприяють формуванню аттракторів у нелінійному середовищі та наступному виникненню нових параметрів порядку [1, с. 362]. Тому в аспекті публічного управління найбільш важливе значення соціосинергетики, на наш погляд, полягає в можливості виключення великої кількості змінних, що впливають на процеси суспільного розвитку, та зведення завдання ефективного управління до пошуку тих ключових факторів, що відіграють роль параметрів порядку.

За явної необхідності подальшого розвитку як теорії, так і практики використання синергетичної парадигми в управлінні соціальними процесами необхідно мати на увазі, що сама по собі синергетика як теорія самоорганізації – достатньо універсальна теорія, але спроби перенесення принципів синергетики на соціокультурну матерію не завжди дають очікувані результати, зважаючи на те що дуже важко врахувати всі специфічні особливості суспільства та своєрідність соціальних об'єктів.

Під час застосування синергетичних підходів до вивчення складних соціальних систем слід зважати на специфічні особливості цих підходів:

– будь-які соціальні утворення – це надзвичайно складні відкриті системи, де латентно існує безліч комбінованих зв'язків між компонентами цих системи, проте які з них активуються в той чи інший спосіб реалізації – невідомо;

– людина – специфічний «витвір природи», вона здатна скоювати абсолютно нелогічні вчинки в кризових ситуаціях;

– будь-яка система існує за рахунок акумуляції, генерації та витрачання енергії. При цьому джерела соціальної енергії мають різноманітне походження, і природа цих джерел майже не досліджена;

– у соціосинергетиці традиційні синергетичні терміни трактуються дещо інакше. Так, термін «біфуркація» припускає, крім припинення поступовості, ще й можливість подальших шляхів розвитку;

– межі фазового простору соціальної системи, що змінюється, визначаються, перш за все, доміантним типом менталітету та культури, а потім уже політичними рішеннями, умовами середовища та іншими факторами впливу [11, с. 16 – 17].

Однозначно можна стверджувати, що розвиток соціальних систем необхідно досліджувати комплексно, урахуовуючи єдність процесів організації та самоорганізації, що містять періодичні зміни фаз еволюції організаційних форм, руйнування старих і виникнення нових структур (за рахунок дії позитивних зворотних зв'язків), а також їх закріплення та підтримання в порівняно стійкому стані (за рахунок негативних зворотних зв'язків) з урахуванням історичних, економічних, соціокультурних та інших чинників.

Загальним висновком з аналізу соціосинергетичних розробок може бути твердження, що соціальне життя – це спрямований у майбутнє потік незворотних трансформацій, які змінюють соціальну організацію. При цьому необхідно, щоб соціальна система виходила на якісно новий (вищий) рівень свого функціонування, який забезпечує більш сприятливі умови для всебічної реалізації як суспільства загалом, так і окремих його індивідів. Ця настанова важлива для управлінського аспекту соціальної реальності тим, що дає принципово нове розуміння соціального порядку, за якого під упорядкованим слід розуміти соціум, відкритий для творчості індивідів, сприйнятливий до інновацій, що виникають при цьому, який реагує на них відповідними змінами, що розширюють можливості соціальної системи та підвищують її загальну стійкість у динамічному зовнішньому середовищі. Особливо актуальним такий підхід є в сучасних умовах соціокультурного розвитку нашої країни, який вирізняється необхідністю пошуку оптимальних шляхів самоорганізації українського соціуму на основі органічного поєднання національних, державних та загальнолюдських цінностей.

### Список використаних джерел

1. Білоус В. С. Синергетика та самоорганізація в економічній діяльності : навч. посіб. / В. С. Білоус. – К. : КНЕУ, 2007. – 376 с.
2. Бутирська Т. О. Державне будівництво: стан, суперечності, перспективи розвитку в Україні : монографія / Т. Бутирська. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 484 с.
3. Венгеров А. Синергетика и политика / А. Венгеров // Обществ. науки и современность. – 1993. – Вып. 4. – С. 55 – 69.
4. Волох О. В. Самоуправление в системе публичного управления в России: синергетический подход / О. В. Волох, Е. В. Безвиконная. – М. : Логос, 2010. – 328 с.
5. Гончаренко И. И. Меганауки и государственное управление / И. И. Гончаренко // Вест. Моск. ун-та. Сер. 21. Государство и общество. – 2009. – № 1. – С. 25 – 33.
6. Карпичев В. С. Организация и самоорганизация социальных систем : словарь / В. С. Карпичев. – 3-е изд. – М. : Изд-во РАГС, 2007. – 282 с.
7. Князева Е. Н. Коэволюция: человек как соучастник коэволюционных процессов / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов // Устойчивое развитие. Наука и практика. – 2002. – № 1. – С. 5 – 18.
8. Кремень В. Г. Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду) / В. Г. Кремень, Д. В. Табачник, В. М. Ткаченко. – К. : ARC-UKRAINE, 1996. – 793 с.
9. Лещенко В. Трансформація політичної системи та роль політичних еліт у розвитку суспільства / В. Лещенко. – Режим доступу : viche.info/journal/1497.
10. Либман А. М. Оптимальная зависимость от предшествующего развития / А. М. Либман // Обществ. науки и современность. – 2008. – № 5. – С. 5 – 17.
11. Синергетичні засади державного управління в умовах реформ : монографія / С. М. Сergyоїн, І. В. Письменний, І. І. Хожило [та ін.] ; за заг. ред. С. М. Сergyоїна. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2007. – 194 с.
12. Степин В. С. Саморазвивающиеся системы и постнеклассическая рациональность / В. С. Степин // Вопр. философии. – 2003. – № 8. – С. 5 – 17.
13. Теория управления: социально-технологический подход : энцикл. словарь / под ред. В. Н. Иванова, В. И. Патрушева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Муницип. мир, 2004. – 672 с.
14. Управлінська еліта як чинник суспільного розвитку : монографія / за ред. А. М. Михненко. – К. : НАДУ, 2012. – 175 с.

*Надійшла до редколегії 07.08.13*